

YURT DIŞINDA TÜRKLER: GÖÇMENLİK, ETNİSİTE VE DİN

DERLEYEN
YAKUP ÇOŞTU

TRANSNATIONAL PRESS LONDON

Türkçe Kitap: 11

Yurt Dışında Türkler: Göçmenlik, Etnisite ve Din

Derleyen Yakup Çoştu

Copyright © 2020 Transnational Press London

All rights reserved. This book or any portion thereof may not be reproduced or used in any manner whatsoever without the express written permission of the publisher except for the use of brief quotations in a book review or scholarly journal.

First Published in 2020 by TRANSNATIONAL PRESS
LONDON in the United Kingdom, 12 Ridgeway Gardens,
London, N6 5XR, UK.
www.tplondon.com

Transnational Press London® and the logo and its affiliated
brands are registered trademarks.

Requests for permission to reproduce material from this work
should be sent to: sales@tplondon.com

Paperback
ISBN: 978-1-912997-62-6
Digital
ISBN: 978-1-912997-98-5

Cover Design: Nihal Yazgan
Cover Image: Photo by Jim Pave
<https://unsplash.com/photos/d5Nk3q23ky4>

www.tplondon.com

İÇİNDEKİLER

YAZARLAR.....	1
ÖNSÖZ.....	5
BÖLÜM 1	7
ALMANYA'DA TÜRKLER: GÖÇMENLİK, ETNİSİTE VE DİN	
Erkan Perşembe	
BÖLÜM 2	31
FRANSA'DA TÜRKLER: GÖÇMENLİK, ETNİSİTE VE DİN	
Fazlı Arabacı	
BÖLÜM 3	51
HOLLANDA'DA TÜRKLER: GÖÇMENLİK, ETNİSİTE VE DİN	
İlkay Şahin	
BÖLÜM 4	101
AVUSTURYA'DA TÜRKLER: GÖÇMENLİK, ETNİSİTE VE DİN	
Ahmet Çekin	
BÖLÜM 5	125
BELÇİKA'DA TÜRKLER: GÖÇMENLİK, ETNİSİTE VE DİN	
Müşerref Yardım	
BÖLÜM 6	151
DANİMARKA'DA TÜRKLER: GÖÇMENLİK, ETNİSİTE VE DİN	
Nebile Özmen	
BÖLÜM 7	179
İSVEÇ'TE TÜRKLER: GÖÇMENLİK, ETNİSİTE VE DİN	
Arif Korkmaz	

BÖLÜM 8.....	209
NORVEÇ’TE TÜRKLER: GÖÇMENLİK, ETNİSİTE VE DİN	
Recep Önal	
BÖLÜM 9.....	249
İNGİLTERE’DE TÜRKLER: GÖÇMENLİK, ETNİSİTE VE DİN	
Yakup Çoştu	
BÖLÜM 10.....	279
AMERİKA’DA TÜRKLER: GÖÇMENLİK, ETNİSİTE VE DİN	
Mustafa Bakırcı	

ÖNSÖZ

Yurt dışındaki Türk varlığı, günümüz akademik ve kamusal gündemin önemli konu başlıklarından birini oluşturmaktadır. Öyle ki, sosyal bilimlerin tüm alanlarından akademisyenler, araştırmacılar yurt dışındaki Türklerin deneyimi üzerine onlarca çalışma kaleme almışlardır. Her bir çalışma, farklı etnik, ideolojik, kültürel ve dinsel topluluklar halinde yaşayan Türklerin kültürel kimliklerini, yaşam biçimlerini, deneyimlerini, düşüncelerini, duygularını, ümitlerini, beklentilerini çeşitli açılardan incelemektedir.

1950'lerin sonlarından itibaren Türkiye'den, yoğun bir biçimde, genel olarak ekonomik, siyasi, eğitsel ve sosyal nedenlerle çok sayıda kişinin başta Avrupa ülkeleri olmak üzere yurt dışına göç etmeye başladığı bilinmektedir. Günümüzde Türkler yaşadıkları ev sahibi ülkelerin ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal hayatında göz ardı edilemeyecek derecede önemli bir demografik güç haline gelmiştir. Dış İşleri Bakanlığının resmî web sitesindeki (2020'nin son çeyreği itibariyle) açıklamasına göre, yurtdışında yaşayan 6,5 milyonu aşkın vatandaşımızın yaklaşık 5,5 milyonu Batı Avrupa ülkelerinde yerleşik durumdadır. Türkiye'den yurt dışına devam eden göç süreci ve göç edilen ülkelerde doğan nesillerle birlikte bu nüfus her geçen gün daha da artmaktadır.

Türkiye'den yurt dışına özellikle iş gücü bağlamında geri dönme amaçlı gerçekleştirilen hareketlilik, zamanla zincirleme göç dalgası (aile birleşmeleri, evlilik, vb.), eğitsel ve ekonomik kaygılar, iltica, ikinci ve üçüncü neslin oluşması, yaşanan ülkenin vatandaşlığına geçiş, cenazelerinin buldukları ülkelerde kendilerine tahsis edilen mezarlıklara defnedilmesi gibi çeşitli nedenlerden dolayı kalıcı hale gelmeye başlamıştır. Yabancı bir ülkede kalıcı hale gelen ve anavatanına geri dönme ümitleri de git gide azalan topluluklar, buldukları yerleşim bölgelerinde kendilerine özgü anlam dünyaları inşa etme yoluna gitmek zorunda kalmışlardır. Bu doğrultuda, topluluğun çeşitli alanlarda hizmet sunmak üzere tesis ettiği sivil örgütlenmeler, kimlik ve aidiyet dünyası kurma yönünde atılan önemli adımlardan biridir. Tesis edilen bu sivil organizasyonlar ise, topluluğu oluşturan her bir alt grubun etnik, kültürel, ideolojik, dinî ve politik söylemlerine göre farklılaşmaktadır. Bu kuruluşlar arasında, eğitim, kültür, sanat, spor ve din hizmeti gibi çeşitli alanlarda faaliyet yürüten dernek ve vakıflar yer almaktadır. Yurt dışındaki Türklerin gündelik yaşamlarında etkin bir rol üstelenen söz konusu bu sivil örgütlenmeler etrafında gelişen sosyal, kültürel ve dinsel hayata yakından bakmak, hem yaşanan ülkeye uyum sürecinin hem de gelecekteki mevcudiyetlerinin analizi açısından önem taşımaktadır.

Elinizdeki bu kitap, Türkiye'den yurt dışına göç eden insanların buldukları ülkelerdeki göçmenlik halleri üzerine odaklanmaktadır.

Çalışmada, Almanya, Fransa, Hollanda, Avusturya, Belçika, Danimarka, İsveç, Norveç, İngiltere ve Amerika'da yerleşik Türk göçmenlerin kültürel, sosyal, ekonomik, etnik ve dinsel yaşam tecrübeleri bütüncül bir bakışla ele alınmakta ve bu göçmenler tarafından tesis edilen dinî sivil örgütlenmeler etrafında şekillenen yaşam tecrübeleri analiz edilmektedir.

Kitaba katkı sağlayan bölüm yazarlarının her birine ayrı ayrı teşekkür ederim. Ayrıca, çalışmanın tashihini yapan lisansüstü öğrencilerime ve kitabın basımını üstlenen Transnational Press London yayınevi çalışanlarına teşekkür ederim.

Prof. Dr. Yakup ÇOŞTU

Çorum-2020

BÖLÜM 1

ALMANYA'DA TÜRKLER: GÖÇMENLİK, ETNİSİTE VE DİN

Erkan Perşembe

Giriş

Yurtdışına işçi göçü Türk toplumunun son 60 yılına damgasını vuran sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasal boyutlarıyla çok sayıda araştırmacının ilgi odağı olan bir süreçtir. Almanya'da yoğunlaşan göç hareketliliğinde, Türk insanının yaşadığı deneyimler her iki toplum için de çok yönlü ve karmaşık sorunları bünyesinde barındırmaktadır.

Göç süreci içinde farklı kültürler ve toplumlar bir araya gelerek yeni bir etkileşim kurmaya çalışırken beraberinde birçok sorunlar da yaşanmaktadır. “Bu bakımdan göç olayı sadece nedenleriyle değil, sonuçlarıyla da üzerinde durulması gerekli çok yönlü ve karmaşık bir süreçtir ” (Canatan, 1990: 17). Özellikle, Türk yurtdışı göçünde, işçiler ve ailelerinin kırsal ya da kentsel kökenleri, başlangıç motivasyonları, taşıdıkları nitelikler, göç ettikleri yabancı ülkelerin emek piyasalarında işgal ettikleri yerler, toplumsallaşma süreçleri, nitelik kazanımları, entegrasyon sürecinde gösterdikleri kimliksel var oluşlar sosyolojik ilgiyi hak etmektedir.

Başlangıçta misafir işçi statüsünde kabul edilen Türkler, ilk dönemlerde diğer yabancı işçilerle birlikte genellikle kentlerin dış kesimlerinde kendileri için hazırlanan ortak mekânları kullanmışlardır. Göçmen işçilerin kalıcılığı ve aile birleşmeleriyle benzer yalıtılmışlık duygusu onları toplumun dışında, kentlerin banliyölerinde ikamete zorlamıştır. Diğer göçmenlerle birlikte yabancı nüfusun ağırlıkta olduğu bölgelerde yaşantısını geçirmiş ilk kuşakların, Alman toplumuyla iletişim kurmaya çalışmadığı, onlardan duyduğu tedirginlik ve korkunun çocuklarına da yansıdığı görülmüştür. Bu kapsamda Berlin Kreuzberg, Köln Keupstrasse, Mannheim Jungsbuch semtlerindeki etnik-Türk gettoları Almanya'da yaşayan Türklerin en çok rağbet ettikleri bölgesel yerleşimler olarak kalmıştır(Tibi, 2000: 58). Kendi yaşam alanından dışarıya pek çıkmayan ilk kuşakların iş deneyimleri, temizlik, inşaat ve fabrika işçiliği düzeyinde kalmıştır(Abadan-Unat, 2002: 102).

Almanya'da yaşayan Türk göçmenlerin eğitim düzeyleri, iş yerlerindeki zor çalışma koşulları, işsizlik, gündelik yaşamdaki ötekileştirici tutumlarla birlikte analiz edildiğinde, farklı konumlandırılma ve dışlanmışlık psikolojisi içinde,

BÖLÜM 2

FRANSA'DA TÜRKLER: GÖÇMENLİK, ETNİSİTE VE DİN

Fazlı Arabacı

Giriş

Bu yazıda ekonomik göç sebebiyle Fransa'da bulunan Türklerin geçici olarak gelmiş oldukları bu ülkede yerleşik bir hayata geçerken dinî yönden örgütlenmelerini, dinî örgütlenmelerinin yabancı bir ülkede varoluşlarına etki ve katkısını, bu varoluşun sosyolojik tezahürlerinin Fransız kamuoyunda oluşturduğu algı biçimleriyle şekillenen durumları ele almış olacağız.

Bu yazının bilgisel alt yapısı mevcut yazılı kaynaklara dayandırılacağı gibi 1980'li yıllardan itibaren farklı zaman periyotlarında yaşadığım 15 yıllık bir geçmişin birikimlerine dayalı olacaktır.

Fransa, Batı Avrupa'da yer alan ve dünyanın pek çok bölgesinde denizaşırı toprakları olan 550.985 km² yüzölçümüyle geniş topraklara sahip ülkelerden biridir. 65 milyonu aşan nüfusunun % 70'den fazlası kentlerde ve kalan kısmı köylerde yaşamaktadır. Fransızlar millet olarak farklı etnik gruplardan oluşmaktadır. Fransa'da 50'den fazla etnik grup bulunmaktadır.

Kıta Fransa'sı, güneyde Akdeniz'den kuzeyde Manş Denizi ve Kuzey Denizi'ne, Doğu'da Ren Nehri'nden Batı'da Atlas Okyanusu'na kadar yayılan topraklarda yer alır. Fransa'nın Avrupa kıtasındaki komşuları Belçika, Lüksemburg, Almanya, İsviçre, İtalya, İspanya, Monako ve Andorra'dır. Akdeniz'de İtalya'ya ait Sardinya adasından 12 km uzaktaki Korsika adası da Fransa'ya aittir. Sahip olduğu denizaşırı illerde de, Fransız Guyanası aracılığıyla Brezilya ve Surinam'a, Saint Martin Adası aracılığıyla da Antilleri'ne sınırı vardır. Fransa, Manş Denizi'nde deniz yüzeyinin altından geçen Manş Tüneli'yle İngiltere'ye bağlanmaktadır.

Fransa, yönetimde yarı-başkanlık sisteminin uygulandığı üniter bir devlettir. Dünya sıralamasında 6. sırada bulunan gayrisafi yurt içi hasılatı ve 8. sırada yer alan satın alma gücü paritesi ile ileri bir ekonomiye sahiptir ve gelişmiş ülkeler sınıfında yer almaktadır. Fransa, Avrupa Birliği adlı siyasi ve ekonomik örgütlenmenin kurucu üyelerinden biridir ve birlik üyesi ülkeler içinde yüzölçümü en büyük olanıdır.

Fransa'ya Göç ve Türk Göçü

Fransa'da muhtelif tarihlerde göç etmiş farklı milletlere, ırk ve dinlere

BÖLÜM 3

HOLLANDA'DA TÜRKLER: GÖÇMENLİK, ETNİSİTE VE DİN

İlkay Şahin

Giriş

Altmışlı yıllar modernliğin talihini ve Batı Avrupa'nın toplumsal ve kültürel yapısını radikal bir biçimde değiştirecek güçlü bir gelişmeye sahne olmuştur. İkinci Dünya Savaşı'nın ardından büyük bir emek gücü kriziyle karşı karşıya kalan ve işçi devşirme programlarını başlatan Avrupa ülkelerinin resmî çağruları neticesinde, 1960'ların hemen başında devletlerarası anlaşmalar ve geçicilik kurgusuyla başlayan, süreç içinde kalıcılaşarak uluslararası bir emek gücü göçüne dönüşen demografik bir hareket gerçekleşmiştir. Bu demografik hareket, modern Batı medeniyetinin geri kalmışlıkla ilişkilendirilerek ötekileştirdiği periferinin kırsal bölgelerindeki, tabir yerindeyse, periferinin periferisindeki, gelenek, sözlü kültür, kan ve toprağa dayalı kolektif aidiyetten müteşekkil etnografik toplulukları modernliğin katedralleri Avrupa şehirlerine taşımıştır. Yoğunlukla Akdeniz havzasından devşirilen işçilerin demografik hareketi olarak bu işçi göçü, Avrupa'nın Sanayi Devrimi'nden o güne değin karşılaştığı en büyük kolektif göç hareketidir. İşçi devşirme programı, ekonomik getiri beklentisiyle sürece dâhil olan göç veren ülkeler için hedeflenen sonuçları yaratamasa da Avrupa ülkelerinin demografik, etnik, ekonomik, toplumsal ve kültürel yaşantılarını geri döndürülemez bir biçimde değiştirecek olan bir sürecin fitilini ateşlemiştir. Avrupa, emek gücü göçünün ardından geleneksel topluluklarla birlikte yaşamaya mecbur kalmış, etnografik gerçeklikle olan bu ortak yaşam aşama aşama sosyal bir krize dönüşmüştür. Avrupa'nın yaşadığı ve günümüze değin uzanan göç ve göçmen krizi ise Batılı olmayan göçmen grupların etnodinsel kültürel kökenlerinden beslenmiştir. Emek gücü devşirme programının ardından kalıcı olarak Avrupa'ya yerleşen Batılı olmayan göçmenler, geleneksel kültürlerine uygun olarak kendi topluluklarını yapılandırmaya girişmiştir. Sınırlarını ve grup içi yapısını etnodinsel referanslara göre belirlerken aynı zamanda da hâkim kültürün kamusal yaşamı içinde kurumsallaşan göçmen toplulukları, göçmenlerle ev sahibi toplum arasında çok yönlü bir etkileşimi ve buna bağlı göç ve göçmen politikalarını beraberinde getirmişlerdir. Avrupa devletleri yaşadıkları toplumsal krizler karşısında çareyi giderek sertleşen ve yumuşak tonlu bir asimilasyona doğru evrilen entegrasyon politikalarını geliştirmekte bulmuştur. Göçmen

BÖLÜM 4

AVUSTURYA'DA TÜRKLER: GÖÇMENLİK, ETNİSİTE VE DİN

Ahmet Çekin

Giriş

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra üretim kapasitesini yeniden harekete geçiren Avrupa ülkeleri, İkinci Dünya Savaşı'na kadar yerli iş gücüyle kalkınmalarını devam ettirmişlerdir. İkinci Dünya Savaşı başlayınca savaşın öngörülenden daha uzaması ve erkeklerin büyük çoğunluğunun askere alınmaları sebebiyle kadın işçiler devreye sokulmuştur. Savaş sonunda oluşan nüfus dengesizliği, kadın işçilerin ağır sanayi koşullarında ihtiyaç duyulan işgücünü karşılamasına yetmemiştir. Bir yandan sanayinin çarklarını döndürmek, diğer yandan da savaşın yıkıcı etkilerini ortadan kaldırarak ülkeleri yeniden inşa etmek için acil iş gücüne ihtiyaç duyulmuştur. Bu ihtiyacı karşılamak ve sanayi ülkelerinin eksilen nüfuslarını ikame etmek için yeni bir yol bulunmuştur: "misafir işçiler". Bu amaçla Avrupa dışındaki ülkelerden işçi alınmasına başlanmıştır.

İsviçreli yazar ve mimar Max Frich "Biz işçileri çağırdık ama insanlar geldi" cümlesiyle Avrupa kökenli olmayan "misafir işçiler" in maceralarını en özlü şekilde ifade etmiştir. 30 Ekim 1961'de Türkiye Cumhuriyeti ile Federal Almanya arasında imzalanan iş göçü anlaşmasını değişik tarihlerde diğer Avrupa ülkeleri (Avusturya 1964) ile yapılan anlaşmalar takip etmiştir. Bugün Avrupa'da yaşayan Müslüman nüfusun ezici bir çoğunluğunu oluşturan misafir işçilerin tarihi 60 yılı tamamlamış bulunuyor. Başlarda misafir işçi, göçmen işçi, yabancı işçi, yabancı, daha sonraları Müslüman, fundamentalist, İslamcı vb. gibi kavramlarla tanımlanan Avrupa'daki Müslümanlar, bugün aşırı sağ söylemlerin siyaset alanındaki yükselişine paralel olarak politik alanın gözde tartışma konularından birisidir.

Tartışmalar; (kendileri buldukları ülkenin vatandaşı olsalar bile) yabancıların (yabancı kökenlilerin) varlıkları, topluma uyumları, suça bulaşma oranları, iş gücü piyasasındaki durumları, eğitim ve kalifiye iş gücü ihtiyacını karşılama kapasiteleri, Müslüman kadınların başörtüsü ile kamusal alanda görünürlükleri, dernekler, camiler, imamlar ve İslamcı terör örgütleri gibi çeşitli konular etrafından yürüyüp gitmektedir. Bu ağır atmosfer içinde Avrupa'da yaşayan Müslümanlar, maruz kaldıkları büyük kısmı haksız ithamlara direnerek varlıklarını idame ettirme mücadelesi vermektedirler.

BÖLÜM 5

BELÇİKA'DA TÜRKLER: GÖÇMENLİK, ETNİSİTE VE DİN

Müşerref Yardım

Giriş

20.yüzyılın başlarında Türklerin Belçika'da varlıklarından bahsedilirken daha çok tüccar, diplomat, öğrenci veya mülteci statüsünde oldukları ifade edilmiştir. 20.yüzyılın ikinci yarısından itibaren Avrupa'ya ve Belçika'ya Türk göçü ekonomik gerekçelerle gerçekleşmiştir. Bu göç dalgası Avrupalılarla hiç iletişime geçmemiş kırsal bölgelerden gelen çoğunun okuma-yazması olmayan Türk göçmenlerden oluşmaktadır. Tekstil, otomobil ve inşaat sektöründe çalışan göçmenler bulunsa da Faslılar olduğu gibi, Türkler de ağırlıklı olarak maden ocaklarında çalıştırılmak için gelmişlerdir. 1975'li yıllardan itibaren aile birleşimi çerçevesinde Türk göçmen işçiler ailelerini de Belçika'ya getirmişlerdir (Degryse, 2014: 2). 20.yüzyılın son çeyreğinden itibaren Türk göçmenler için eğitim, gettolaşma, örgütlenme faaliyetleri, uyum sorunları, sığınma başvuruları, vize zorunluluğu ve geri dönüşler tartışılmaya başlanmıştır (Abadan-Unat, 2006: 68-70). Türkiye'den Avrupa'ya göçlerin yavaşladığı 1990'lı yıllar başta kimlik, yabancı düşmanlığı ve hukuksal statü olmak üzere “mücadelelerin” verildiği dönem olma özelliğini taşımaktadır (Yavuz, 2013: 613-614). Öte yandan Türk göçmen nüfusu ikinci kuşaktan itibaren “ithal damat ve ithal gelin” uygulamalarıyla yeni bir sürece girmiştir (Elmas, 2013:536-539). Bu yöntem Türkiye'den diğer Avrupa ülkelerine olduğu gibi Belçika'ya da göçün kesintisiz devam ettiğini göstermektedir.

Belçika'ya yerleşen Türk toplumu genç bir nüfusa sahiptir. %28'i 18 yaş olmak üzere 16-35 yaş arası olanların oranı %27 ile %38 arasında değişmektedir. Diğer göçmenlerle karşılaştırıldığında, Türklerin, kendi dilleri, yani Türkçe'yi daha çok kullandıkları, ancak üniversite eğitiminde yetersiz kaldıklarına dikkat çekilmiştir. Flandre, Valon ve Brüksel bölgelerine yerleşen Türk işçilerin %42'sinin çifte vatandaşlığa sahip oldukları ifade edilirken anavatanları ve Türk toplumu ile sağlam bağ kurmaya devam ettikleri de vurgulanmıştır. Öte yandan Türkler dinî ve kültürel alanda faaliyetlerini dernekler aracılığı ile aktif olarak sürdürmektedir (Degryse, 2014: 2-3).

1960'larda bir memnuniyet aracı olan göç, Batı için bir korku ve istikrarsızlık kaynağı olarak algılanmaya başlanmıştır. Bu görüş değişikliğinin nedenleri arasında endüstrileşme, artan verimlilik, işsizlik, yoksulluk ve

BÖLÜM 6

DANİMARKA'DA TÜRKLER: GÖÇMENLİK, ETNİSİTE VE DİN

Nebile Özmen

Giriş

Göç, insanların ve toplumların çoğunlukla daha iyi yaşam koşullarına ulaşmak için başvurduğu, ancak sonuçları itibariyle göçmenlerin hedefledikleri olumlu/iyi koşulların yanı sıra sorunlara da yol açan bir olgudur. Günümüzde göç dünya devletlerinin hemen hepsini ilgilendiren devasa sonuçlarıyla uluslararası gündemi meşgul eden bir sorun haline gelmiştir. Birleşmiş Milletler Uluslararası Göç Örgütü (IOM), 2020 Göç Raporuna göre, günümüzde anavatanı dışında yaşamak durumunda kalan göçmen nüfusu 272 milyona yaklaşmıştır (IOM, 2020). Bu rakam Dünya nüfusunun %3,5'ine tekabül etmektedir. Oysa 2000 yılında dünyada 150 milyon göçmen bulunmaktaydı. Hız kesmeden devam eden bu artış, gerek uluslararası kuruluşların ve devletlerin gerekse de bilim adamlarının göç ile ilgili konuları gündemlerinde tutmalarını zorunlu kılmaktadır.

Kalabalık göçmen ve mülteci grupların gıda ve barınma ihtiyaçlarını karşılamak, uzun vadede istihdamlarını sağlamak, göçün yöneldiği ülkelerin elbette başat meselesi olacaktı. Ancak insanın psiko-sosyal nitelikleri göçmen oluşa başka boyutlar, başka sorunlar eklemleyecekti. Zira göçmenler anavatanlarında sosyal, kültürel ve dinî geçmişlerinin mirasıyla şekillenmiş bir ortamda sosyalleşmişlerdi. Öyleyse bu unsurlarla kuşanmış bagajlarının onlarla birlikte yeni ülkelere taşınması ve çocuklarına bunu miras bırakmak istemeleri de kaçınılmazdı. Peki, ev sahibi devlet ve toplum buna ne diyecekti? Dahası göçmenlerin bu taleplerine hangi ölçülerde imkân verecekti? İşte göçün sosyal sonuçlarının yahut sorunlarının düğümlendiği nokta tam da bu meseleydi.

Göçmenin yukarıda bahsedilen sosyal ve kültürel bagajını şekillendiren, onu yeni geldiği toplumdan farklı kılan olgu şüphesiz göçmenin etnisitesidir. Yine etnik kimliğin ve aidiyetin temel belirleyicilerinden birinin din oluşu, dinin günümüz toplumlarındaki etkisinin azalıp azalmamasından bağımsız bir gerçeklik olarak varlığını sürdürmektedir.

Nitekim dine ilginin oldukça zayıf olduğu Danimarka'da, bugün medyada ve halk arasında ülkedeki göçmen nüfus yahut yabancılar belirtilirken, Hıristiyan Avrupa ülkelerinden gelenlerle Müslüman ülkelere gelenler

BÖLÜM 7

İSVEÇ’TE TÜRKLER: GÖÇMENLİK, ETNİSİTE VE DİN

Arif Korkmaz

Giriş

Göç ve daha da özelde dış göç olgusu, özellikle XX. yüzyılın ikinci yarısından günümüze uzanan tarihi süreç içerisinde Türkiye’nin sosyokültürel ve dinî hayatı açısından tahminlerin üzerinde hayati bir öneme kavuşmuştur. Gerçekten de ‘dış göç’ olgusu, özellikle 1960’lı yıllardan başlayarak Türkiye’den başta Almanya olmak üzere Batı Avrupa ülkelerine önemli bir nüfus kayması sürecini beraberinde getirmiş olup, bunun göçmen işçi toplulukları ve hatta genel olarak Türk toplumunda kültür, gelenek, din ve değişme ilişkileri ve etkileşimi bağlamındaki yansımalarının sosyolojik analizi oldukça tipik, ancak bir o kadar da karmaşık sorunları karşımıza çıkarmaktadır. Öyle ki, yarım yüzyıl önce pek az Müslüman Türk’e rastlanan Batı Avrupa’da bugün çeşitli ülke, bölge ve yerleşim birimlerine serpili yaklaşık 4 milyon dolayında bir Müslüman Türk göçmen kitlesinin varlığı söz konusu olup bu durum yepyeni çevre ve şartlarda çok önemli sosyal, ekonomik ve kültürel sorunları beraberinde getirmiş bulunmakta; bunun din alanındaki yansımaları da oldukça tipik ve ilgi çekici oluşum ve gelişmelerle sürüp gitmektedir (Günay, 2003: 35). Batı Avrupa’ya göç eden Türklerin büyük bölümü Almanya’da bulunmakta, onu Fransa, Hollanda ve Avusturya takip etmekte, yine İsviçre, İngiltere, Belçika, İsveç, Danimarka ve diğer bazı Batı Avrupa ülkelerinde sayıları az da olsa Türk göçmenler bulunmaktadır. Bu durumda, Avrupa Türkleriyle ilgilenen araştırmacıların daha çok Almanya, Fransa ve Hollanda gibi Türklerin görece yoğun olduğu ülkelere yönelmeleri beklenen bir gelişmedir. Ne var ki bu yoğunlaşma Türk göç literatüründe İsveç, Norveç gibi bazı ülkeler aleyhine gedikler oluşmasına da yol açmaktadır. Bu çalışma da “İsveç’teki Türkler ve dinî yapılanmaları” hakkında bazı tanıtıcı bilgilere yer verilecektir.¹

Her araştırma tekniğinin veri toplama konusunda güçlü yanları ve sınırlılıkları vardır. Bundan dolayıdır ki, her birini diğerleriyle hem takviye etmek hem de denetlemek için tek bir araştırmada birkaç tekniği bir arada kullanmak oldukça yaygın ve yararlı bir stratejidir (Giddens, 1997: 548, 549). Bu araştırmada da söz konusu strateji takip edilmiş ve şu veri toplama

¹ Bu bölüm Korkmaz, 2017’den türetilmiştir.

BÖLÜM 8

NORVEÇ’TE TÜRKLER: GÖÇMENLİK, ETNİSİTE VE DİN

Recep Önal

Giriş

Küreselleşen dünyanın adeta küçük bir köy haline gelmesi çeşitli din, mezhep, inanç, kültür ve medeniyetlerin bir araya gelmesine, sosyal hayatta bir arada yaşamasına ve bu doğrultuda çeşitli boyutlarda birbirleriyle karşılıklı etkileşimine neden olmuştur. Diğer taraftan son yüzyıllarda iletişim ve ulaşım imkânlarının artması ile ülkeler arasındaki geçişler kolaylaşmış ve göçler çoğalmıştır. Tüm bu gelişmelere paralel olarak farklı din, inanç, ideoloji ve kültür mensupları, sınır ve bariyerleri aşarak bir arada yaşamak zorunda kalmışlardır. Bu nedenle içinde yaşadığımız 21. yüzyıl, farklı din, inanç, ideoloji ve kültürlerin birlikte bir arada, iç içe yaşadığı, karşılıklı etkileşimlerin kaçınılmaz olduğu, bu anlamda insanlık tarihinin en renkli, en yoğun ve en karmaşık dönemlerinden birini oluşturmuştur. Aynı zamanda bu yüzyıl Doğu’dan Batı’ya bir diğer ifadeyle İslam dünyasından çeşitli Batı ülkelerine siyasî, sosyal, kültürel, eğitim, ekonomik ve dinî sebeplerle işçi, iltica ve mülteci statüsü altında yoğun dış göçlerin yaşandığı geçişken bir dönem olmuştur. Türkiye’den Batı’ya olan ilk göç hareketi ise 1950’lerin sonlarından itibaren işçi statüsüyle Almanya’ya gerçekleşmiştir (Pew Araştırma Merkezi, 2009). Daha sonra bunu Hollanda, Fransa, Avusturya, Belçika, İngiltere, İsviçre, Danimarka ve İsveç gibi diğer Avrupa ülkeleri takip etmiştir. Bu göçlerin son ayağını ise İskandinavya ülkesi olarak bilinen Norveç oluşturmuştur (Manco, 2007).

Norveç’in göçmenler tarafından tercih edilmesinde en önemli unsur, temel insan hakları ve hürriyeti açısından, Batı’nın en önde gelen ülkesi olarak bilinmesi ve bu anlamda demokrasi, özgürlük ve hoşgörü ortamı ile hayat standartlarının en iyi ve en üst düzeyde olduğunun kabul edilmesidir. Bu özellikleri sebebiyle farklı ülkelerden dinî, dili, kökeni, kültürü farklı olan pek çok göçmen Norveç’e yerleşmiştir. Bu göçmenlerin çoğunluğunu, Pakistan, Somali, Irak, İran, Bosna, Kosova, Afganistan ve Fas gibi ülkelerden gelen Müslüman göçmen işçiler ve mülteciler temsil etmektedir. Bu göçmen gruplardan birini de Türkiye’den göç eden Türkler oluşturmaktadır. 1960’ların sonlarında Norveç’e göç eden Türkler, ibadet ve din eğitimi ihtiyaçlarını karşılamak ve dinî ve millî değerlerini korumak için çeşitli organizasyonlar tesis etmişlerdir.

BÖLÜM 9

İNGİLTERE'DE TÜRKLER: GÖÇMENLİK, ETNİSİTE VE DİN

Yakup oştu

Giriş

İngiltere, birçok dini, ırkı ve kültürü bir arada barındıran bir Avrupa ülkesidir. Dünyanın her yerinden insanlar, farklı itme-çekme faktörlerinin etkisiyle İngiltere'ye göç etmiş ve İngiliz sosyo-kültürel hayatında çok-etnikli ve çok-kültürlü bir yapının oluşmasını sağlamıştır.

İngiltere'ye İslam ülkelerinden göç, periyodik dalgalar şeklinde gerçekleşmiştir. Özellikle, II. Dünya Savaşı sonrası ekonomik kalkınma ve sanayi alanlarında ihtiyaç duyulan işgücünü karşılamak üzere İngiltere çoğunlukla Müslüman olan önceki kolonilerine yönelmiş ve ikili anlaşmalar ya da farklı yollarla göçü teşvik etmiştir. II. Dünya Savaşı sonrası İslam ülkelerinden gerçekleşen yoğun göç dalgalarıyla birlikte etnik, dilsel, dinsel, kültürel topluluklar olarak Müslüman göçmenler, İngiliz toplumu içerisinde görünür hale gelmeye başlamıştır.

1950'lerden itibaren Türkiye'den, genel olarak ekonomik, siyasal, eğitimsel ve sosyal nedenlerden dolayı çok sayıda kişinin çeşitli Avrupa ülkelerine göç etmeye başladığı bilinmektedir. Farklı itme-çekme faktörlerine bağlı olarak gerçekleşen bu göç sürecinde, özellikle ikili işgücü anlaşmalara istinaden 'konuk işçilik' statüsünde gerçekleşen hareketlilik önemli bir yer işgal etmektedir. İlk zamanlarda belli bir sermaye biriktirip geri dönme düşüncesiyle gerçekleşen Türk işçi göçü, Türkiye'nin istikrarsız ve olumsuz sosyo-ekonomik ve politik durumu nedeniyle, göçmenlerin ülkelerine geri dönme ümitlerini zayıflatmış ve onları, geçici bir süre için çalışmak ve para kazanmak üzere geldikleri Kıta Avrupası ülkelerinde kalıcı olarak yerleşme düşüncesine götürmüştür (Günay, 2003; Abadan-Unat, 2006). Sonraki süreçteki zincirleme göç dalgası (aile birleşmeleri, evlilik, vb.), iltica hareketleri ve ikinci ve üçüncü neslin oluşması, yaşanan ülkenin vatandaşlığına geçiş, cenazelerinin buldukları ülkelerde kendilerine tahsis edilen mezarlıklara defnedilmesi gibi çeşitli nedenlerden dolayı kalıcı hale gelmiştir. Günümüzde Avrupalı Türkler, yaşadıkları ülkelerin ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal hayatında göz ardı edilemeyecek derecede önemli bir demografik güç haline gelmiştir.

BÖLÜM 10

AMERİKA'DA TÜRKLER: GÖÇMENLİK, ETNİSİTE VE DİN

Mustafa Bakırcı

Giriş

Göç ve göçmenlik kavramları, kişilerin kendi vatanlarını/ülkelerini bırakarak başka bir ülkeye/bölgeye yerleşmelerini ifade etmek için kullanılan kavramlardır. Bugün dünyada her 33 kişiden birisi göçmen konumundadır. 2012 yılı itibariyle yaklaşık 214 milyon kişinin, doğduğu ülkeden başka bir ülkede yaşadığı ve bu sayının 2050 yılına kadar 404 milyona çıkacağı öngörülmektedir. Bu nedenle, göç ve buna bağlı olarak ortaya çıkan siyasî, dinî, kültürel ve ekonomik problemler, özellikle yoğun göç alan ve veren ülkelerin gündeminde önemli bir yer tutmaktadır (Giddens ve Sutton, 2016: 717). Birçok açıdan farklılıklar içeren, hatta bazen insanların hayal edemeyecekleri durumlarla karşılaşmalarına sebep olan göç olgusu hem göçmenler hem de ev sahibi ülke açısından birçok farklı konunun gündeme gelmesine neden olmaktadır.

Dinin, dinî örgüt ve ağların göçün tüm safhalarında (göçe hazırlık, yolculuk, yerleşim, entegrasyon, köken ülkeyle ilişki, yeni nesillerin aidiyet duygusu gibi) çok önemli bir rol oynadığı, ulus-ötesi göç sürecinde dinî örgütlerin, göçmenlerin etno-dinî kimliklerinin şekillenmesinde ve yeniden üretilmesinde etkili olduğu, dinî lider ve din görevlilerinin topluluk inşasında temel aktörler haline geldiğini göstermektedir. Ancak dinî ağlar ve örgütler yakın zamana kadar yapılan göç çalışmalarında ihmal edilen bir konu olmuştur. Hâlbuki din, dinî örgüt ve ağlar, yeni bir toplumda ortak aidiyetlerin ve referans noktalarının kaybının telafi edilmesine, yeni sosyal bağların oluşmasına, yabancı bir ortamda tanıdık hissi oluşturmaya etki eden önemli bir faktörlerdir (Ihlamur-Öner, 2018).

Göçmenlerin sosyokültürel ve dinî hayatlarına yönelik sosyolojik araştırmaların yapılması, göçmenlerin bu alanlarda nasıl değişim ve dönüşüm yaşadıklarını anlamak bakımından önem arz etmektedir. Çünkü göçmenlerin beraberinde getirdiği, içinde sosyokültürel ve dinî birçok unsurun yer aldığı bagaj az ya da çok bir değişime uğramakta; çok farklı sosyokültürel ve ekonomik şartlara sahip olan “yeni yaşam alanı”, göçmenlerin mevcut dinî ve kültürel algılarını, dolayısıyla gündelik yaşamlarını etkilemektedir. Diğer yandan göçmenler beraberinde getirdikleri dinî-kültürel